השם : מפלגת הפועלים המאוחדת
הכתובת : רח' יהודה הלוי 20 תל - אביב
תאריך הפניה : 21.12.55

תיק: 4/189 31

1. ר"ב העתק תזכיר של מפ"ם.

2. להלן העתק מכתב הלווי :

" בשם מפלגת הפועלים המאוחדת הנני מתכבד להגיש לכם תזכיר בעניני הממשל הצבאי הדן בהסברת עמדתנו היסודית בבעיה והכולל את המלצותינו לועדה.

כידוע, תבענו במשך כל השנים את בטולו של הממשל הצבאי, מתוך חשבון כולל של מדיניות פנים וחוץ, והננו בדעה הזאת גם כיום.

אנו נשמיך במאבקנו הצבורי לבטול הממשל הצבאי ולא נרפה ממאמצינו אלה עד שיוסר הכתם של הפליה לאומית מכבודה של מדינת ישראל.

עם זאת, מתוך רצון לסייע לממשלה החדשה, שבה הננו משתתפים לחולל מפנה בשטח זה, ותוך התחשבות בהנחיות הפעולה שנקבעו לועדתכם - כללנו גם בתזכיר הצעות מעשיות ל<u>צמצום</u> הממשל הצבאי בשטח ובהיקף פעולתו.

מן הראוי ששאלות אלה התבררנה בפגישה ביניכם ובין משלחת מטעם מפלגתנו. הנני מתכבד להודיע כי הזמנתי את חברי הועדה המדינית: עו"ד י. קושניר, ש. אבידן, א. בארי ש. פלפן, ג'. שחאדה - לייצג את מפ"ם בפגישה אתכם.

בכבוד רב,

אהרן ידלין

מפלגת הפועלים המאוחדת
ה מ ר כ ז

תזכיר בעניני הממשל הצבאי

חלק א: להערכת פעולתו של הממשל הצבאי

אין מוסד בישראל, שעליו נמתחה בקרת כל כך יסודית וכל כך מפורשת מצד חוגים רחבים כל כך ושההגנה על פעולותיו חלשה ובלתי משכנעת כל כך - כמו הממשל הצבאי,

שלטון הממשל הצבאי שולל מרובם הגדול של האזרחים הערביים במדינה אותו שויון - זכויות - וחובות גמור המובטח בפירוש לכל אזרחי ישראל במגילת העצמאות. בעטיון של הממשל הצבאי רואים האזרחים הערבים את עצמם מופלים לאופן שיטתי לרעה בכל תחומי החיים ומשוללי זכויות יסוד המאפיינות מדינה דימוקרטית, כגון חופש התנועה והמגורים, החופש לחפש עבודה וזכות השימוש בקניין הפרטי, הבטחון בפני מאסר והסלה ענשים בלי משפט גלוי וכיוצא באלה. ואמנם - התופעות האלה שרירות וקיימות בישראל עד היום הזה.

מדינת ישראל אינה יכולה להשלים עם המשך אותו מצב, כמדינתו הדמוקראטית של העם היהודי, אשר חזה מבשרו יותר מכל עם אחר את העוול של הפליית מעוט לאומי לרעה, אלא אם כן קיימים צרכים דחופים ביותר והכרחיים שאינם מוטלים בספק, המחייבים את קיום המגבלות החמורות על חלק ניכר של האוכלוסיה, המוגדר לפי לאומיותו. לדברי המלמדים זכות על הממשל הצבאי קיימים צרכים אלה - והם צרכי הבטחון. לפי עתנו השקולה גם צרכי הבטחון אינם מחייבים ואינם מצדיקים את קיום הממשל הצבאי.

הממשל הצבאי מזיק לעניני בטחון.

אף פעם לא הקלנו ראש בבעיות בטחון, תבענו תמיד ערות ודריכות בטחונית ובעיות ההגנה הפעילה עומדות במרכז דאגותינו, במיוחד בימים אלה של מתיחות גוברת בגבולות. תבענו את בטולו של הממשל הצבאי משום שהוא מזיק, לדעתנו, לעניני בטחון אך חייבנו באופן עקרוני נחיצותו של חוק איזורי בטחון.

המלחמה בהסתננות לסוגיה, בהברחה, בריגול ובחבלה משימות חמורות ודחופות הן, וכן הכרחי הוא, לכל הדעות לעמוד מקרוב על המתרחש בקרב האוכלוסיה הערבית. בכל אלה עוסק הממשל הצבאי אך מעט, ובמדה שעוסק בהן אין הצלחתו מרובה. הגורמים העוסקים ביתר יעילות בהדברת הסכנות הנ"ל, הם המשטרה, משטרת הגבולות ומוסדות הבטחון הכלליים הפועלים בכל תחומי המדינה ובכל גבולותיה. בטול הממשל הצבאי לא ייצור חלל ב-מערכות הבטחון ואולי יצריך רק תוספת מה בכח - האדם של המשטרה.

ואילו חופש הפעולה של הצבא בשעת סכנת מלחמה קרובה ובלתי אמצעית מובטח ע"י חוק איזורי הבטחון. אנו שללנו את חוק איזורי הבטחון הקיים, בצורתו הקונקרטית, משום שאין בו ערובות מספיקות לבקורת מצד ועדת חוץ ובטחון של הכנסת ומוסדות צבור אחרים, משום שלא מובטח הן הזכויות האלמנטריות של האוכלוסיה הנפגעת מפעולות הצבא, ומשום שדרכי הבצוע של החוק הזה עד כה הוכיחו שהוא נוצל באופן שרירותי למטרות שאין להן כל קשר עם צרכי בטחון. מפ"ם הציעה תקונים לחוק אזורי

./.

בטחון, המבטיחים הגבלה השמוש בחוק לעניני בטחון ממשיים, שתוף גורמים מדיניים וצבוריים בהכרעה, שמירה על זכויות אלמנטריות של האוכלוסיה הנפגעת, והובת השלטונות לספקן.

צרכי הבטחון תובעים יחסים תקינים והתקרבות בין חלקי האוכלוסיה העמקת הזיקה והזוק הנאמנות של הישוב הערבי למדינת ישראל.

מטרה זו אפשר להשיג רק ע"י הגשמת שויון -אמת בין אזרח יהודי וערבי ועקירת כל הפליה לאומית.

הממשל הצבאי משרת מטרה הפוכה. הוא מקים חיץ בין יהודים וערבים הוא מבטל את השויון, ותחת אמתלה של שמירה על בטחון הוא מגשים הפליה לאומית. הוא דוחף את רובו של הישוב הערבי לייאוש מן האפשרות לחיות חיי צדק ושויון במדינת ישראל וע"י כך יוצר רקע נח להלכי רוח עויינים לגבי המדינה.

מצבו של המעוט הערבי איננו בעיה פנימית של מדינתנו, בלבד, העולם הערבי המסובב אותנו, מודד את כנות רצוננו לשלום ולהסכם ע"ס יחסנו הממשי את הערבים במדינה, כל כשלון שלנו בשטח זה מנוצל בזריזות ע"י אויבנו - ומשמש גורם מסייע לזוממי מזימות מלחמה נגדנו והחומר המזין את רוחות השנאה לישראל.

המעוט הערבי במדינה יכול להוות חיץ ומכשול - אך הוא יכול להוות גם גשר של שלום והבנה ביחסינו עם העולם הערבי.

כשם שנחוצה לנו החלטיות ותקיפות בהגנה על גבולות כן נחוצה לנו העזה בחתירה לשלום. החוליה הקרובה ביותר היא המעוט הערבי אותו יש לכבוש לזיקה ולנאמנות בלתי - מותניה למדינה.

הממשל הצבאי שלטון ללא חוק

לפי הודעת שר המשפטים בשנת 1951 התנהלו פעולות הממשל הצבאי עד עד ינואר 1950, כפועלות צבאיות ומאז ינואר 1950 הן מבוססות על תקנון הגנה (שעת חרום) משנת 1945. אלה הם החוקים בעזרתם דכא השלטון הבריטי את הישוב היהודי בתקופת מאבקו על עליה ועל עצמאות מדינית. כמובן, לחוקים אלה כפופים לא רק האזרחים הערביים - אך האמת היא כי מעטים מאד היו המקרים בהם נסתה הממשלה להשתמש בחוקים אלה לגבי אזרחים יהודים ובמדה שהיא עשתה זאת, עורר הדבר סערות צבוריות אשר הבאו ב-22.5.51 להחלטת הכנסת האומרת:

"הכנסת מחליטה שתקנות ההגנה (שעת חרום) 1945, הקיימות עדיין במדינה מאז השלטון הבריטי, עומדות בנגדד ליסודות של מדינה דמוקרטית ומטילה בזה על ועדת החוקה חוק ומשפט להביא לכנסת, תוך שבועיים, הצעת חוק לבטול התקנות הנ"ל".

אך אם הישוב היהודי נשארו החוקים הנ"ל, מלבד מקרים בודדים, "חוק רדום" ובדרך כלל קוימו הזכויות הדמוקרטיות האלמנטריות, הרי לגבי הישוב הערבי הפך השמוש בהם לפרקטיקה יום-יומית, מעצרים אדמיניסטרטיבים הגליות וגרושים, הטלת עוצר, אסור אסיפות, רתוק למקום מסויים, הגבלת הקשר עם העולם החצוני, בטול חופש התנועה - הפכו להם חוק לאזרחים הערבים.

מספק לסקור, בעיף את מאות השאילתות שהוגשו בכנסת ע"י נציגי רוב המפלגות בעניני נגישות בצבור הערבי ואת התשובות המתחמקות או הכחשות סתמיות של שרי הבטחון - כדי להוכח באיזו מידה השתמשו המושלים הצבאיים בסמכויותיהם בצורה שרירותית.

./.

המושלים הצבאיים לא הקפידו אפילו על ההוראות והסייגים הכלולים בחוק. צוי סגירת אזור, כאזור מוגן, לא הובאו, כפי שמחייב החוק לאשור בדיעבד, לועדת חוץ ובטחון של הכנסת. אזרחים ערביים שפונו מאיזורי בטחון - לא ניתן להם שכון אלטרנטיבי. לא הוקמו ועדות מייעצות מקרב תושבי המקום והסביבה לא ניתנה זכות ערעור, למפונים בפני ועדות ערעורים - ולעתים בוצעו פעולות (כמו הריסת כפר איקרית) בנגוד לעמדת בית הדין העליון. פעולות שונות כמו פנוי כפרים, או "סריקות" לוו לעתים, התנהגות אכזרית ופוגעת (חפוש בכפר "טירה" 1952, סריקה באבו - גוש 1950, גרוש ממגדל גד 1951 וכו') שעוררו מורת רוח כללית בצבור בעתונות ובכנסת.

הדבר המחריד ביותר הוא, כי למעשה לא קיים שום מעצור בפני נצול שרירותי של הסמכויות, כמעט-אבסולוטיות, שניתנו לממשל הצבאי, באשר התקנות לשעת הירום משנת 1945 אומרות, כי "לרשות המוסמכת הסמכות לנהוג לפי האות עיניה". בית דין עליון יכול רק לבדוק אם ההוראות של המושלים הולמות מבחינה פורמלית את התקנות ואם נתנו בהם לבב. אין בידי בית הדין לבקר את הנמוקים שהמריצו את המושלים לנהוג לפי שנהגו.

הממשל הצבאי גורם של הפליה כלכלית

הצבור הערבי אינו יכול לקבל את הדעה, כי פנוי כפרים, הכרזה על איזורי בטחון וכו' נעשו בקשר עם צרכי בטחון משום שהוא למד מנסיונו המר כי רבות מן הפעולות האלה לא באו אלא כדי לבצע מדיניות החרמת קרקעות ורכוש.

רבים מתוך 20.000 "הנפקדים", הנמצאים בארץ, הוגלו ממקומות מגוריהם ע"י פקודת השלטונות הצבאיים לאחר סיום הפעולות הצבאיות (איקרית פראדיה, ענאן, ברעם, רבסיה, שעב וכו') ורכושם לפי החוק, עבר לידי האפוטרופוס. רוב יישובי הפליטים לא היו כלל באיזורי הבטחון אלא בסביבות עכו ונצרת. רבים מן הכפרים מהם פונו התושבים ואדמותיהם הוחרמו (צפורי, חטין, ברווה, רבסיה, וכו') הם במרחק נכר מן הגבול. נוסף על כך מנעו מושלים צבאיים עבוד אדמות ע"י בעליהם, שאינם נפקדים (אדמות יפיע, שפרעם, עבלין, תמרה, אום-אל-פחם, ערערה, טייבה, טירה קלנסוה). אדמות אלה נשארו מוברות ועברו לרשות הפחות לפי חוק האדמות המובירות. את העברת מאות אלפי הדונמים מידי הכפרים הערביים לידי הממשלה השלים אחר כך חוק רכישת מקרקעין 1953. רק חלק מן האדמות הנ"ל נמסר לצרכי פתוח, התישבות ובטחון. חלק גדול או שנשאר מובר או נמסר חזרה לעבוד לתושבים ערבים, ולפעמים לבעלים הקודמים, בתנאי חכירה. באופן מיוחד מזדקרת העובדה של הנגב בו הוחרמו עשרות אלפים דונמים לצרכי "בטחון" ולמעשה נמסרו בחכירה לחברות יהודיות המחכירות אותן בחכירת משנה לבעלים הקודמים בתנאי נצול פאודליים (שליש היבול).

יש גם מקרים בהם הכוונה הזדונית של קפוח לשמו ברורה למדי: רבים מתושבי ובעלי האדמות של כפר שעב הנטוש מתגוררים עד היום במג'ד - אל - כרום הסמוכה. אדמות שעב עצמן נחכרו לעבוד בידי ערבים אחרים ובכפר הושבו פליטים ממקומות שונים. אך מאנשי שעב עצמם איש לא הורשה לשוב לכפרו או להכור חלקת - קרקע מאדמותיו.

כתוצאה מכל זה נוצרה בעיה של חוסר אדמה מספיקה לקיום, בכפרים הערביים. עשרות אלפים פלחים הפכו למחוסרי-קרקע או בעלי חלקות קטנות והם נאלצים לחפש פרנסתם, בעבודה שכירה, במרחקים. הכפר הערבי מהווה כיום רזרבה של כוחות עבודה זולים, ובלתי - מאורגנים הנאלצים "להסתנן" לשווקי עבודה וגורמים להורדת שכר והתפשטות עבודה בלתי מאורגנת.

למרבה הצער שליט הממשל הצבאי גם על גורלם של הפועלים והפלחים, מחפשי עבודה, ע"י שיטת רשיונות התנועה.

אם להוסיף לזה גם את העובדה המצערת שהפועל הערבי אינו כלול בלשכת העבודה הכללית והוא אינו חבר בהסתדרות העובדים, שהכפרים הערביים אינם נכללים בתכנון האזרי והאיזורי של התעסוקה, הרי מתקבלת תמונה של מדיניות הפליה כלכלית לגבי המעוט הערבי במדינה, שהממשל הצבאי משמש לה זרוע מבצעת.

הממשל הצבאי נוגד את עקרון-השויון

הן במגילת העצמאות והן בקוי - היסוד של כל הממשלות שפעלו מאז הקמת המדינה נקבע העקרון של שווי-זכויות לאזרח, בלי הבדל גזע דת ולאום וכו'. הממשל הצבאי שבתחומיו חיים 160.000 אזרחים ערבים עשה פלסתר את העקרון הזה. המושל הצבאי הוא בעת ובעונה אחת גם שר הבריאות, שר החנוך שר הסעד, שר החקלאות, שר הפנים לגבי התושבים באיזורו. רק ב-10 כפרים ערביים מתוך למעלה מ-100 קיימות מועצות מקומיות נבחרות, וגם בהם מתערב המושל הצבאי בכל ענין וענין וכל יוזמה או פעולה עצמאית של המועצה זקוקה לאישורו. השליטה ברשיונות התנועה, והסמכויות הנובעות מתקנות לשעת חירום-מקנות לו אמצעים מספיקים כדי שיוכל לכפות רצונו על הצבור ועל מוסדותיו הממונים או הנבחרים. הממשל הצבאי הוא גורם המעכב את הדמוקרטיזציה ואת ההתפתחות הסוציאלית של היישוב הערבי.

עובדה מצערת היא כי הממשל הצבאי מתבסס בפעולתו על אלמנטים ראקציוניים בקרב הצבור הערבי, בעלי אחוזות, פיאודליים, מהם רבים שהיו משתפי פעולה עם המופתי או עם השלטון הבריטי. כוחות אלה נהנים מתמיכה כלכלית, צבורית ופוליטית של הממשל הצבאי. בזכותו הם שולטים עדיין בצבור הערבי, בעזרתו הם לוחמים נגד הנסיונות של אינטלגנציה מתקדמת, פועלים ופלחים - לשנות את פני הכפר הערבי, את החברה הערבית ותרבותה, בכוון של קדמה ודמוקרטיה.

רכוז הסמכויות של רוב משרדי הממשלה ושרותיה בידי הממשל הצבאי, יצר מצב בלתי נסבל בחייו האזרחיים של הצבור הערבי.
המושלים הצבאיים לא הוכשרו לתפקידי הנהלה אזרחית ואין להם בענין הבנה וגישה נכונה. השרותים המעטים שהממשלה נותנת לצבור הערבי הופכים בידי המושלים הצבאיים אמצעי נוסף של שלטון כפיה ולחץ למטרות שונות. האזרח הערבי מקבל את השרותים האלה לא בזכות אלא בחסדו של המושל הצבאי.

לעומת רוחב סמכויותיו מועטים מאד השגיו של הממשל הצבאי במרבית הענינים. הכפר הערבי הנתון לממשל הצבאי חסר עד היום אספקת חשמל - בכלל זה כפרים גדולים של כמה אלפי תושבים. שירות דואר וטלפון - מפגרים או נעדרים בכלל, אספקת מים וביוב שלא סודרו, מספר המרפאות הוא מועט. רק בתחום החנוך אפשר לציין השג: ברוב הכפרים נפתחו בתי ספר ואם רמתם אינה משביעה רצון, אין זו אשמתו של הממשל הצבאי. אך גם להשג זה מתלווה תופעה המתמיה ביותר שאין מקו מה יכירנה במדינה מודרנית והקיימת אך ורק בעטיו של הממשל הצבאי. מס-הגולגולת; מס החנוך נגבה בשעור אחיד מכל בעל תעודת זהות, כעשיר כעני. מדיניות ההפליה המיוחדת והמוצעת - מסייעת למסיתים אנטי-ציוניים, יהודים כערבים, המנצלים את ההתקוממות המוצדקת של המעוט הערבי נגד הממשל הצבאי להרחבה ולהעמקת הקרע בין המעוט הערבי והרוב היהודי ולסילוף מהותה המתקדמת של מדינת ישראל, המקבצת גלויות - בעיני האזרח הערבי במדינה והעולם הערבי מסביבה.

./.

רשיונות תנועה – סיוט לאזרח הערבי

התופעה הבולטת ביותר והמציקה במותר של הממשל הצבאי בחיין היום-היומיים של האזרח הערבי הוא משטר רשיונות התנועה. בענין זה אין כמעט גבול לשרירות לבם של מושלים ופקידי הממשל. הכרעותיהם למי לתת רשיון ולמי לא לתת, למי ליום ולמי לשבוע ולמי לחודש, למי למקום קרוב בלבד ולמי למקום מרוחק יותר – אין עליהן אפשרות של ערעור ואין עליהם שום בקרות משפטית או צבורית ואפילו יקבל רשיון – נסיעה לפי בקשתו כרוך הדבר בנוהל משפיל ומרגיז של עמידה בתור ומלוי ספסים בעת הגשת הבקשה ובעת קבלת הרשיון והחדושו, ומלבד לבזיון גם בביטול ימי העבודה.

אין משטר הרשיונות עשוי להגביל את תנועותיהם של אנשים הזוממים רעה לעניני השלטון. הם יודעים להעמיד פנים של איש נאמן לשלטון ולא ייתקלו בקשיים יהירים בקבלת רשיון; ואלו האיש הפשוט הרוצה לנסע מנצרת לחיפה לצרכי פרנסתו או הרוצה לנסע מאום-אל-פחם לעפולה לבקור אצל רופא, או הרוצה לבקר קרובי משפחה ביום חג, או הרוצה סתם לבקר בקולנוע – באיש זה פוגעות הגבלות חופש התנועה קשות וללא טעם והצדקה.

אמרנו, ואנו חוזרים ואמרים, כי בענין מתן רשיונות הנסיעה קיימת שרירות לב פושעת והדבר מנוצל מטרות שונות ומשונות. קורה, שאיש נתקל בסרוב לקבלת רשיון להוביל סחורה לשוק – אך מיד יקבל רשיון, אם ישתף בעסקו איש אחר, ערבי או יהודי שהמושל רוצה בייקרו.

הממשל הצבאי נוהג גם לשים חותמת על רשיונות נסיעה מנצרת לחיפה, למשל בזו הלשון: "ללא רשות לרדת בדרך" – כלומר אסור על נושא הרשיון לסור לטבעון או לנשר. מבחינה חוקית אין להגבלה זו כלאסמכתא: הממשל הצבאי יכול לתת או לסרב לתת רשיון ליציאה משטח סגור. אך יצא האיש ברשות מהשטח הסגור שוב אינו מוגבל בתנועתו עד אשר יבקש להכנס לתחום של שטח סגור אחר, ולא טבעון ולא נשר שטחים סגורים, ממש כמו חיפה. ועובדה היא, כי מעולם לא הובא איש למשפט צבאי או אזרחי על התעלמותו מההגבלה הבלתי-חוקית של אותה חותמה. אך מה יעשה איש נצרת כנגד ההגבלה השרירותית הבלתי חוקית הזאת? הרי הוא יודע, כי אם בכל זאת יסור לטבעון ישלול המושל ממנו את רשיונו מעקרו וגם לחיפה לא יינתן לו לנסע. באחת – הוא נתון לשבטו ולחסדו של המושל או של פקיד המושל.

הממשל הצבאי מכשיר בידי מפלגה אחת

קו נוסף המציין את הממשל הצבאי הריהי העובדה כי כל הלחץ שלו מופנה לחיזוקה של מפלגה אחת ולהכשלת פעולתם של כל המפלגות היריבות. פעילותם של המושלים הצבאיים במערכות הבחירות, מקומיות או ארציות – הפכה לסוד גלוי לכולם והיא נעשית בלי מעצורים: שלילת רשיונות ונגישות שונות בפעילי מפלגות אחרות, אסור או הפרעה לאסיפותיהם, איומים ישירים ולבסוף גם מעשי נקמה נגד פעילים ובוחרים – לאחר הבחירות, בכל מקום שתוצאות הבחירות "הכזיבו" את המושלים. בנקודה זו, יש באפשרותנו לגולל רשימה של עובדות (הקטנת מכסת הקרקע הנחנה בחכירה לבוחרי מפ"ם בכפר סאלם, שלילת רשיונות תנועה וכו'). אך אין צורך בהוכחות רבות – מספיקה אחת: הרשימות הקשורות במפלגה אחת קבלו בבחירות לכנסת, ביישוב הערבי 66% של קולות לעומת 30% שקבלה אותה מפלגה בצבור היהודי. בודאי שאי אפשר להסביר עובדה ע"י יחס החיובי של הצבור הערבי או ע"י הזדהותו עם דרכה המדינית של אותה המפלגה.

<u>ס כ ו ם</u>

הממשל הצבאי מיותר מבחינת השמירה על הבטחון, הלחימה נגד הסתננות, רגול וחבלה; הוא איננו יעיל כאדמיניסטראציה המנהלת את עניניהם של רבבות אזרחים. הוא מזיק מבחינת השתלבותו של המעוט הערבי בחיי המדינה ובנטיעת ההכרה בלבו של האזרח הערבי, כי ישראל היא מדינה המיוסדת אל אשיות הצדק והקדמה. הוא מוציא את דיבת ישראל רעה בעולם ובין אזרחיה. הוא לא מרבה בטחון שאותו אפשר וצריך לקיים באמצעים אחרים, יותר יעילים וללא צביון של הפליה לאומית.

חלק ב   הצעות לצמצום הממשל הצבאי בשטח ובהיקף פעולתו

אנו מקוים כי הועדה המלצ על בטולו של הממשל הצבאי ע"י השמטת בסיסו החוקי; היינו, תקנות הגנה (שעת חרום) 1945, ואולם, אם דעתנו חורגת מתחום הנחיות הפעולה של הועדה אנו מתכבדים להסב את תשומת לבה של הועדה לבעיות, שבהן מתבטא העיגול בצורה הבולטת ביותר. אי לכך אנו מציעים:

1. הממשל הצבאי יבוטל בכל שטחה של מדינת ישראל פרט לשטחים מסוימים לאורך רצועת הגבולות, שיוכרזו, אם יהא בכך צורך בטחוני חיוני, כ"שטחים סגורים", באישורה של הכנסת. הסמכות להכריז על שטח כ"שטח סגור" (תקנה 125, לתקנות הגנה (שעת חרום) 1945) תוגבל לרצועה צרה לאורך הגבולות, לתנאים של שעת חירום ממש (תנאי לחימה וכו') ותהיה זקוקה לאישור מוקדם של ועדת חוץ ובטחון של הכנסת.

הצעה: פירוט של ההצעה הנ"ל - ינתן בפגישה עם הועדה.

2. ביטול שיטת רשיונות התנועה וכן הגבלות אחרות על חופש התנועה. הערות:

א. ברצועת הגבולות, במדה שצרכי בטחון ממשיים מחייבים בקורת על תנועה בשטחים מסויימים, אפשר להציב מחסומים או תחנות בקורת, בהם תבדק זהותם של העוברים, ערבים כיהודים ותירשם מטרת נסיעתם.

ב. יש לבטל את הסמכויות הנובעות מתקנות הגנה (שעת חרום) 1945, להטיל הגבלות על התנועה, בצורות שונות, כגון:

א) הסמכות להכריז על כל שטח, כ"שטח סגור" שאיש לא יכול להכנס לתוכו או לצאת ממנו בלי היתר מאת המפקד או מטעמו (תקנה 125).

ב) הסמכות להטיל חובה לא לצאת ממקום המגורים הקבוע ללא היתר מן המשטרה (תקנה 110).

ג) הסמכות להטיל אסור להמצא בשטחים שונים בישראל ללא היתר (תקנה 109).

בסמכויות הנ"ל משתמשים כיום, כמעט באופן בלעדי נגד האוכלוסיה הערבית.

3. בטול הסמכות להטיל מעצר אדמיניסטרטיבי (תקנה 111 לתקנות ההגנה (שעת חרום) 1945

הסברה: תקנה זו מתירה למפקד צבאי (ומנוי זה ינתן כיום למושלים הצבאיים באיזורי הממשל הצבאי) לצוות על מעצרו של כל אדם מבלי שיהיו בידו ראיות כי אותו אדם עבר איזו עבירה, או מבלי שיהיה חייב אפילו להאשימו בעבירה כזו. תקופת המעצר היא בלתי מוגבלת בזמן. נוסף על כך רשאים כל חייל וכל שוטר לעצור, ללא פקודת מאסר מאת שופט, כל אדם שיש להם יסוד להניח כי קיימים נמוקים שיצדיקו את מעצרו ע"י המפקד הצבאי, לפי תקנה 111. נעצר אדם ע"י שוטר או חייל אפשר להחזיקו במעצר שבעה ימים עד שיואיל המפקד להחליט אם לתת את הצו.

./.

צווים כאלה יכולים להנתן לא רק בשטחי הממשל הצבאי ולא רק לגבי תושבים ערבים; אך, למעשה היו מקרים מועטים מאד של שמוש בצוים כאלה לגבי אזרחים יהודים.

אנו סבורים כי לסמכויות כה מרחיקות לכת יש הצדקה רק במקרים מיוחדים, בשעת חירום ממש, ובשטחים שבהם מתקיימות פעולות איבה, (פעולות מלחמתיות, מהומות בעלות אופי המוני וכו') וגם אז יש לבטיח בחוק סייגים ברורים כגון:

1. אשור של הצו ע"י המוסד פרלמנטרי, תוך זמן קצר.
2. בדיקה האשור לשם אישורו מחדש לעתים מזומנות.
3. חובה להביא את העצור בפני ועדת בירורים, בראשות שופט של בית המשפט העליון וממונה ע"י שר המשפטים, תוך שבעה ימים מיום מעצרו.
4. הבטחת זכותו של העצור להגנה משפטית יעילה.
5. חובת בדיקה מחדש של צו-המעצר מדי חודשיים.
6. בטול הסמכות לעצור אדם ללא צו-מעצר ושלילתה מידי חיילים ושוטרים.
7. אישור של שר הבטחון האחראי אחריות פרלמנטריה למתן צו-מעצר.

אנו חוזרים עוד פעם, כי את האמצעים האמורים לעיל אנו רואים כתנאי מנימום באותם המקרים המיוחדים שבהם יש להעניק את הסמכות (תנאי לחימה ממש או מהומה בעלות אופי המוני) ואולם אנו סבורים כי בדרך כלל יש לבטלה כליל ולחלוטין.

4. <u>בטול הסמכות לרתק למקום מגורים מסוים ולהטיל חובה להתיצב לעתים מזומנות בתחנת משטרה (תקנה 110 לתקנות הגנה (שעת חרום) 1945)</u>

<u>הסברה:</u> תכופים הם המקרים של הגלית אזרחים ערבים למקום מרוחק ממקום מגוריהם הרגיל והטלת חובה להתייצב במשטרה 4-5 פעמים ביממה. נוהג זה מונע כל אפשרות להתפרנס ולהתקיים - והוא מהווה פגיעה בלתי אנושית באדם מבלי שיהיה לזה ערך בטחוני כלשהו. תקנה זו גם מיותרת מבחינה משפטית. הרי קיימת בחוק הכללי, פקודה מניעת פשעים, המתירה לשופט בית משפט מחוזי, לנקוט כל מיני אמצעים למניעת הפרת שלום הצבור ובצוע עבירות על-ידי הטלת החובה למתן ערבויות, הטלת השגחה ואף הטלת מאסר. לדעתנו, אמצעים אלה, הנתונים לשקול דעתה של רשות שיפוטית, מספיקים בהחלט ואין צורך בסמכות מקבילה של המפקדים הצבאיים.

5. <u>בטול הסמכות להטיל עוצר בית</u> (תקנה 124 לתקנות הגנה (שעת חרום) 1945.

<u>הסברה:</u> זהו אמצעי טפוסי של דכוי קולוניאלי שאין לו אח ורע בשום מדינה עצמאית והמהווה הודאה באוזלת-ידה של הרשות, שאינה יכולה להשתלט על מפירי סדר מבלי להחזיק בהסגר עדה שלמה.

6. <u>בטול הסמכות לבתי משפט צבאיים לדון אזרחים</u>

<u>הסבבה:</u> נוהג זה, שמקורו, במלחמתו של השלטון נגד ארגוני מחתרת יהודיים, מנומק בצורך מלחמה יעילה במסתננים ובאלה שנותנים להם מקלט בארץ ובאים אתם במגע צבורי או מסחרי. ואולם כיום אין תוקף לנמוק הזה כי קיים חוק מיוחד, ישראל-מקורי, שעניננו הענשת מסתננים והעוזרים להם (חוק למניעת הסתננות (עבירות ושפוט) תשי"ד - 1954). אך בתי המשפט הצבאיים ממשיכים בפעולתם ולמעשה הם דנים ומטילים עונשים חמורים, על עבירות כגון: יציאה משטח סגור ללא רשות, מגורים מחוץ למקום שנקבע וכו'. אין כל הצדקה לשפוט הצבא על אזרחים ומה עוד שאין כל ערעור על פסק דין של בית-משפט כזה. לדעתנו יש להסתפק במערכת בתי המשפט הרגילים. (אשר לטענה של "סחבת" משפטית הרי אפשר לקבע פרוצדורה מיוחדת בזמן מזורז).

./.

7. שלילת הסמכויות של מפקדים צבאיים לטפל או להתערב בחיים האזרחיים, הצבוריים והכלכליים של המעוט הערבי.

ענין זה הוסבר ברחבות בחלק א' של התזכיר - יש הכרח דחוף להעביר את הטפול בכל שטחי החיים לנציגי המשרדים הממשלתיים ולרשויות המקומיות. המושלים הצבאיים, במדה שיוחלט על המשך קיומם יורשו לטפל אך ורק בעניני בטחון.

8. בטול מס-הגולגולת והחלפתו במס פרוגרסיבי

בעית הבדואים בנגב

אנו מכירים בעובדה ששטחי הנגב, המיושבים בעיקר שבטי בדואים נודדים למחצה, והנמצאים בתנאים בטחוניים מיוחדים, מהווים בעיה מיוחדת, ולא כל התופעות השליליות של הממשל הצבאי בנתנות לבטול מידי ביתר חלקי המדינה אפשר לבטלן, לאלתר, בנגב. מסכימים אנו שפה יוכל הבטול להיות רק הדרגתי ואטי יותר ממקומות אחרים. מאידך נראה לנו שגם פה יש לנקט מיד בצעדים להקלת מצבם של תושבי ישראל הערביים בחלק זה של המדינה.

א. ראשית יש להתיר את בואם של הערבים לבאר-שבע, העיר הראשית של האיזור, במשך 3-4 ימים בשבוע. הבקור בבאר-שבע מהווה בשביל בדואי הנגב את האפשרות היחידה להשיג מצרכים שונים למשפחותיהם, להסדיר ענינים שונים עם רשויות המדינה, לפעמים אך אפשרות יחידה לבקר אצל רופא או במרפאה היום האחד בשבוע אינו מספק לכך בהחלט.

ב. כמו כן הכרח הוא לעבד מיד תכנית להתישבות קבועה של הבדואים ולגשת לבצועה. יש להבטיח שטחי מרעה קבועים וזמנים בהתאם לתנאי האקלים, פריון הקרקע וגודל המקנה.

ג. יש לבטל את הגבולות המלאכותיים שהוקמו על ידי הממשל הצבאי בין השבטים השונים, דבר שאין לו כל הצדקה בטחונית. הכרזה על שטחים סגורים בנגב, הגבלות תנועה וכו' לא פעם נעשו למען החכרת קרקעות לפירמות יהודיות, שהן מחכירות אותן בחכירה משנה לבעליהן הקודמים, ועובדת קיום השטח הסגור אינה מפריעה בכך כלל.

ד. כן חשוב לשים קץ לנוהג הנפסד שאין לבדואי הבודד אפשרות לפנות במישרין למוסדות הממשלה או הצבא, אלא שכל הענינים מוסדרים באמצעות השייכים. נוהג זה מסייע לקיום המשטר השבטי-הפיאודלי והוא שם לאל כל נסיון של התקדמות ומודרניזציה. יש להבטיח מגע ישיר בין כל בדואי לבין הרשות הממשלתית כדרך שקיים מגע כזה לגבי היהודים

ה. יש לגשת למוניציפלזציה של האזורים השונים בנגב כדי לחנך את הבדואים לשלטון עצמי והנהלת שרותים אזרחיים.

בסיום תזכיר זה ברצוננו עוד לציין מספר נקודות הראויות לעיון וטפול, אשר אינן קשורות במישרין עם הממשל הצבאי, אולם הן נוגעות, בעיקר, לאותם השטחים ולאותם האוכלוסים. אנו מתכוונים לכמה חוקים שנתקבלו כבר במדינת ישראל ושענינים למעשה, אם לא להלכה, בעיקר היישוב הערבי.:

א. תקנות לשעת חירום (איזורי בטחון) תש"ט 1949.

אין איש מכחיש כי קיים הצורך לשמירה מגברת ואמצעים מיוחדים באיזורי הגבול ואף קיים לפעמים הכרח לפנות תושבים מאזורים אלה. אולם המדובר באיזורי גבול ממש. ארצנו היא קטנה ושטחים שבארץ אחרת יש לראותם כשטחי ספר, הם אצלנו בחינת מרכז הארץ ומכאן נובעות מסקנות שאין להמנע מהן. סיעת מפ"ם בכנסת השניה הציעה את התקונים הבאים לתקנות הנ"ל:

./.

1. אישור מוקדם של צווי ההכרזה על איזור, כאיזור בטחון ע"י ועדת חוץ ובטחון של הכנסת או אישור תוך 7 ימים מיום ההכרזה.

2. ועדת הערעורים לא תתמנה ע"י שר הבטחון אלא ע"י שר המשפטים.

3. אחריות הממשלה, במקרה של פנוי האוכלוסים, לא רק להמצאת קורת-גג אלא גם לאמצעי-קיום (עבודה, עבוד אדמה וכו).

4. הגבלת השטח בו אפשר להכריז על איזורי בטחון 55 ק"מ צפונה מקו 31 ו-10 ק"מ דרומה מקו הנ"ל.

5. שנוי במצבה של מדינת ישראל כיום, מחייב אולי שנויים מסוימים בהצעות הנ"ל - אך אין ספק - כי בקו זה יש ללכת כדי ליטול את האפשרות של נצול שרירותי של חוק אזורי הבטחון לצרכים שאין להם קשר עם בעיות הבטחון.

ב. <u>חוק למניעת הסתננות (עבירות ושפוט) תשי"ד - 1954</u>

סעיף 10 לחוק זה קובע בין היתר כי מי ששוהה בישראל שלא כדין רואים אותו כמסתנן, כל עוד לא הוכיח את ההיפך. אפשר היה לסבור כי בני אדם שנרשמו במרשם התושבים כדין וקבלו תעודות זהות ישראליות מהמשרדים הנוגעים בדבר חזקה היא שהם שוהים בישראל כדין - ואולם לא כך היא הפרקטיקה בשטחי הממשל הצבאי.

לא פעם מובאים ערבים היושבים בארץ מזמן ובעלי תעודות זהות ונאשמים בהסתננות בתורה שוהים בישראל שלא כדין. דבר זה מנוגד לא רק לכל מושג של צדק והגינות, אלא אף מנוגד לרוח החוק האמור עצמו, כי הרי ברור שהחוק התכון בעקר למסתננים החודרים לארץ ומבצעים מעשי פשע או פעולת חתרנות ולא לבני אדם שנכנסו לארץ לפני זמן רב, הודיעו לשלטונות על נוכחותם ומאז הם חיים חיי עבודה שקטים לעיני כל.

נראה לנו כי לא תפגע כלל המלחמה בנגע ההסתננות אם תקבע הוראה המבהירה כי אין לראות מסתנן במי שנרשם במרשם התושבים וקבל כדין ממשרד הפנים תעודת זהות ישראלית.

=-=-=-=-=-=-=-=-=-=